

V. CHIRICA, D. BOGHIAN, *Arheologia preistorică a lumii*, Bibliotheca Archaeologica Iassiensis XII, vol. I: 307 p. (*Paleolitic - Mezolitic*) – II: 199 p. (*Neolitic și Eneolitic*), Editura Helios, Iași, 2003.

Autorii, doi preistoricieni bine cunoscuți în cercurile de specialitate, atât prin numeroasele cercetări arheologice întreprinse, cât și prin valoroasele contribuții la cunoașterea civilizațiilor străvechi de pe teritoriul României, adeseori prezentate în contextul preistoriei universale, sunt totodată și cadre didactice universitare, ceea ce a constituit, desigur, un imbold în elaborarea acestei sinteze de preistorie universale. Lucrarea este cu atât mai bine venită cu cât eram obișnuiți, până acum, să citim despre preistorie mai ales sinteze elaborate în țările dezvoltate, cu o valoroasă tradiție în cercetarea arheologică (în diferite zone ale Terrei, în timp ce în țările mici accentul s-a pus îndeosebi pe studierea preistoriei locale.

Așa cum subliniază și prefața semnată de academician prof. Mircea Petrescu-Dimbovița, lucrarea vine să umple un gol, de multă vreme resimțit în istoriografia noastră, unde nu exista o tratare amplă și sistematică a vechilor civilizații de pe toate continentele. Competența, dincolo de orice duhii, a celor doi specialiști le-a permis să ducă la capăt această dificilă sarcină pe care și-au asumat-o, chiar dacă s-au confruntat cu unele probleme controversate, cu ipoteze și teorii total contradictorii (precum explicațiile legate de nașterea și evoluția rasei umane).

Elaborarea unor lucrări colective ridică întotdeauna dificile probleme de coordonare. În acest caz, s-a convenit ca lucrarea să fie concepută în două părți distincte, una dedicată epocii vechi a pietrei, cealaltă neoliticului și eneoliticului, fiind redactate separat de cei doi specialiști, fiecare pentru domeniul propriu. Formula ni se pare corectă și benefică pentru cititor, care are astfel posibilitatea să primească informațiile de la specialistul pentru perioada respectivă. În primul volum sunt prezentate și unele probleme generale ale arheologiei preistorice, precum obiectul și metodele de cercetare, ca și date despre principalii reprezentanți ai cercetării preistorice.

Deși intenția a fost de a se realiza o lucrare cât mai unitară, există, însă, o serie de particularități de redactare, care, uneori, nu răspund acestei intenții. În primul rând, concepția de prezentare a vechilor civilizații diferă la cei doi autori. În primul volum, acestea sunt prezentate dinspre Europa spre restul lumii, urmându-se astfel etapele de cercetare a paleoliticului, iar nu ordinea urmată de procesul antropogenezei. În cel de al doilea se adoptă sistemul prezentării de la cele mai vechi zone în care s-a petrecut „revoluția neolitică” spre celelalte teritorii cuprinse treptat de noul mod de viață. Considerăm că principiul urmăririi stadiului cercetării istorice ar fi trebuit să cedeze în fața celui al evoluției istorice reale, pentru ca lucrurile să fie mai ușor înțelese, în mersul lor evoluțiv și al răspândirii influențelor culturale. În ceea ce privește prezentarea preistoriei din spațiul românesc, și aici întâlnim modalități diferite de tratare: primul autor o încadrează la fiecare capitol tematic, în timp ce al doilea îi rezervă un subcapitol în cadrul preistoriei europene.

În al doilea rând, în prezentarea bibliografiei, primul autor a optat pentru amplasarea acesteia la sfârșitul fiecărui capitol, în timp ce al doilea a preferat să prezinte o bibliografie generală la sfârșitul volumului. Credem că acest aspect putea fi unificat și, personal, aș fi înclinat pentru prezentarea literaturii de specialitate la sfârșitul fiecărui capitol (așa cum s-a procedat în primul caz), deoarece, în acest fel, bibliografia nu mai apare doar ca o anexă, ci ca o parte integrantă a lucrării. Aceasta, cu atât mai mult cu cât autorii fac dovada unei bune cunoașteri a literaturii de specialitate și a dorinței de a avea informații de dată cât mai recentă (se fac dese trimiteri și la *site-uri de internet*).

Deși lucrarea beneficiază de o ilustrație bogată și, în general, bine alcătuită, totuși era bine dacă și aici ar fi existat o concepție unitară. Mai ales în al doilea volum, trebuia ca ilustrația să fi fost adusă la dimensiuni care să o facă lizibilă și inteligibilă, cel puțin în ceea ce privește hărțile și tabelele; prezența ei în actuala formă nu-și găsește rostul. Autorii ar fi trebuit să opteze pentru un sistem unitar și în ceea ce privește textul explicativ al ilustrațiilor: Indică sau nu sursele de unde aceasta a fost selectată. La lucrările de strictă ținută științifică acest lucru este obligatoriu (după cum, de altfel, o cer și surtele de protecție a proprietății intelectuale), dar la o lucrare de sinteză există și posibilitatea opțiunii. Ținând, totuși, cont de faptul că lucrarea a fost publicată sub egida Academiei Române (așa cum arată pagina de titlu), credem că era necesară respectarea normelor științifice în acest domeniu.

În ceea ce privește conținutul propriu-zis al lucrării, este firesc ca o sinteză de cuprindere universală să nu poată trata în mod absolut egal toate zonele și perioadele. În funcție de posibilitățile de documentare, dar și în funcție de interesul cititorilor cărora lucrarea li se adresează, autorii au urmat această cale, deși informații (mai mult sau mai puțin ample/ sumare) există pentru toate problemele preistoriei universale. Se asigură astfel rolul sintezei de informare primară, iar prin trimiterile bibliografice se indică posibilitățile de documentare suplimentară pentru cei ce vor să adâncească un anumit domeniu. Credem că ar fi trebuit să se acorde o atenție mai mare prezentării riturilor și ritualurilor funerare din fiecare zonă neolitică și eneolitică.

Benefică este prezența unui glosar, comun ambelor volume, deși credem că acesta putea fi amplificat, dat fiind dificultatea înțelegerii jargonului arheologic. Pentru a facilita accesul cititorului la informațiile extrem de variate și bogate din cele două volume, ar fi fost util ca autorii să întocmească și un indice general, care ar fi contribuit la creșterea ținutei științifice a lucrării.

Dincolo de aceste câteva observații, care vizează mai mult forma și concepția de ansamblu a lucrării, considerăm că sinteza celor doi autori este o lucrare de mare valoare, prin bogăția informațiilor pe care le conține.

și prin stilul plăcut al prezentării, punând la îndemâna specialiștilor, dar și a celor dornici să se instruiască în domeniul arheologiei preistorice, o realizare românească în domeniu, care se poate alătura cu cinste lucrărilor de același fel din literatura universală de specialitate. În aprecierile noastre am ținut cont și de mărturisirea pe care o fac autorii la sfârșitul primului volum (p. 291),

care se dorește, totodată un îndemn pentru cei ce vor citi lucrarea: „L-am tratat pe OM cu dragoste și înțelegere, solicităm cititorilor aceeași înțelegere față de autorul întregii creații a Preistoriei omenirii și spirit critic corect față de autori!”.

NICOLAE URSULESCU